

Marczewski, Zbigniew

"Enciclopedia della Cività Atomica", Milano 1961 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/2, 296-297

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tach. Bogata bibliografia świadczy o tym, że autor posługiwał się wszechstronnym materiałem informacyjnym. Praca została wydana bardzo starannie, oraz posiada interesującą ikonografię. Szkoda tylko, że wydawnictwo dokonało znacznego skrócenia obszerniejszego opracowania, co niewątpliwie wpłynęło na obniżenie kosztów, ale pozbawiło czytelnika wielu interesujących szczegółów. W szczególności brak indeksu rzeczowego i indeksu osób utrudnia znacznie historykowi korzystanie z pracy.

W monografii odczuwa się poza tym brak jeszcze jednego rozdziału, któryby omawiał rolę szkół w podniesieniu oświaty rolniczej i jej wpływ na sposób gospodarowania w okolicy. Można też było pokusić się o podanie dalszych losów wybitniejszych wychowanków, którzy na ogół cieszyli się opinią dobrych i zamiłowanych rolników.

Te zastrzeżenia nie umniejszają wartości pracy, stanowiącej cenny wkład do dziejów polskiej oświaty rolniczej. Stanović może ona wzór tego typu opracowań historycznych oraz źródło informacji dla tych, którzy zajmują się programem nauczania i organizacją szkół rolniczych.

Maria Stolzman

Enciclopedia della Civiltà Atomica. Il Saggiatore, Milano 1961, 10 tomów po 160—196 stron.

Nowe encyklopedyczne wydawnictwo włoskie stanowi próbę ujęcia całości wiedzy „ery atomu“. Celem jego jest zapoznanie czytelnika w sposób przystępny i prosty z drogą, którą przeszedł człowiek w procesie poznania świata, tworzenia wiedzy i techniki „społeczeństwa atomu“. Omówienie każdego problemu prowadzone jest konsekwentnie od momentu konieczności jego rozwiązania poprzez próby i badania aż do dzisiejszego stanu znajomości zagadnienia i praktycznego zastosowania tej wiedzy. Mimo popularyzatorskiego sposobu ujęcia tematów każdy rozdział publikacji charakteryzuje doskonale wyselekcjonowanie i ściśle, w porządku chronologicznym omówienie wszystkich ważniejszych faktów i zagadnień. Ze względu na podanie i omówienie faktów niejednokrotnie niedocenianych, pomijanych lub wręcz nieznanych wydawnictwo może być też pomocne w pracy historyka nauki czy techniki, tym bardziej że poszczególne zagadnienia przedstawiają wybitni uczeni specjaliści — tak np. rozdział o lotach międzyplanetarnych napisał Ary Sternfeld.

Całość publikacji składa się z dziesięciu tomów. Treść pierwszego stanowią zagadnienia badań naukowych, struktura wszechświata oraz historia nauki; drugiego — człowiek, ziemia i wszechświat; trzeciego i czwartego — zagadnienia i zastosowania energii jądrowej; piątego — budowa materii; szóstego — świat fal; siódmego — zagadnienia informacji i łączności; ósmego — cybernetyka; dziewiątego — lotnictwo i astronautyka; dziesiątego — zagadnienia energetyczne. Zasadniczy przy tym układ i sposób prowadzenia treści poszczególnych tomów jest podobny.

Chociaż we wszystkich tomach autorzy omawiają zagadnienia w ich historycznym rozwoju, to jednak pierwszy tom jest najciekawszy dla historyka nauki i techniki ze względu na umieszczenie obszernych tablic, podających ważniejsze wydarzenia naukowe i techniczne od czasów Babilonu do dnia dzisiejszego. Tablice te zestawiono według grup tematycznych: filozofia z matematyką i astronomią; fizyka teoretyczna; elektryczność; chemia; urządzenia przemysłowe i fizyka jądrowa. Znaleźć tu można daty ważniejszych wynalazków i wielkich wydarzeń naukowych, nazwiska wybitnych naukowców i wynalazców, wreszcie najważniejsze

wydarzenia techniczne ludzkości. Materiał ten ma dużą wartość, zwłaszcza porządkową, ze względu na dokładność i rzetelność.

Obok tablic tom pierwszy zawiera statystyczne w ujęciu omówienie badań naukowych w ZSRR, Stanach Zjednoczonych, Anglii, Niemczech, Francji i Włoszech. Do dalszych ciekawszych rozdziałów tego tomu należy omówienie historycznego rozwoju wzajemnej zależności matematyki i eksperymentu.

We wszystkich tomach zwracają uwagę pomysłowe i proste, a często dowcipne rysunki, będące ilustracyjnym zapisem podstawowych praw i zależności fizycznych i matematycznych. Tę formę podania wiadomości należy uznać za właściwą w dziele przeznaczonym dla laików, tym bardziej, że zawsze obok zamieszczany jest zapis słowny i matematyczny.

Pewne zastrzeżenia budzić musi w wydawnictwie gradacja wartości poszczególnych wydarzeń i prac. Tak np. przy opisywaniu w tomie drugim teorii poznania świata omówienie roli dzieła Kopernika jest dziesięciokrotnie węższe niż roli Leonarda da Vinci. Można by mieć również zastrzeżenia do zbyt skromnego uwzględnienia zasług naukowych uczonych z krajów słowiańskich w dziedzinie pokojowego wykorzystania energii jądrowej. Jedynym rozdziałem, w którym zachowano pod tym względem właściwe proporcje jest rozdział poświęcony sztucznym satelitom Ziemi.

Wartość publikacji podnosi bardzo zamieszczony na końcu dziesiątego tomu słownik wyrazów technicznych i naukowych z encyklopedycznym ich objaśnieniem. Atrakcyjność wydawnictwa zapewniona jest przez niezwykle staranne opracowanie graficzne, liczne tablice oraz czarno-białe i wielokolorowe ilustracje. Obok wymienionych już rysunków znaleźć można w treści liczne zdjęcia nowoczesnego budownictwa miejskiego: przemysłowego oraz wszystkiego, co zdaniem komitetu redakcyjnego wydawnictwa stanowi symbol „ducha ery atomu“.

Zbigniew Marczewski

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

K. A. Rybnikow, *Istorija matiematiki*, t. I. Izdatielstwo Moskovskogo uniwersitieta, Moskwa 1960, s. 190.

E. Kolman, *Istorija matiematiki w drevnosti*. Gosudarstwiennoje izdatielstwo fiziko-matematiczeskoj litieratury, Moskwa 1961, s. 235.

A. P. Juszkiewicz, *Istorija matiematiki w sriednije wieka*. Gosudarstwiennoje izdatielstwo fiziko-matematiczeskoj litieratury, Moskwa 1961, s. 448.

G. Wieleitner, *Istorija matiematiki ot Diekarta do sieriediny XIX stoletija*. Pierewod z niemieckiego pod riedakcją A. P. Juszkiewicza. Gosudarstwiennoje izdatielstwo fiziko-matematiczeskoj litieratury, Moskwa 1960, s. 467.

W ZSRR coraz bardziej podkreśla się potrzebę znajomości historii matematyki wśród specjalistów tej dyscypliny. Wyraźnym dowodem tych zainteresowań są liczne wydawnictwa z ostatnich lat, obejmujące zarówno prace rosyjskie oryginalne, jak i tłumaczenia. Poza 4 pozycjami podanymi w tytule tej notatki, można jeszcze wskazać np. na *Historię arytmetyki* I. J. Depmana (Moskwa 1959) i *Sumero-babilońską matematykę* A. A. Wajmana (Moskwa 1961). Zapotrzebowanie na tego typu opracowania znacznie wzrosło w związku z wprowadzeniem na uniwersytetach wykładów z historii matematyki (po 2 godz. wykładów na tydzień dla 4 roku studiów matematycznych).